

TÜRKLER MÜSLÜMANLIĞI ARAP EGEMENLİĞİNİN DIŞINA ÇIKARIYOR

Türklerin Müslüman olduğu dönemde, Farsça unutulmaya yüz tutmuştu. İslam Dünyasının dili Arapça idi. Nasıl Musevilik İsrailoğullarının dini olarak kalmışsa, Müslümanlık da Arapların dini şekline dönüşmüştü. İşte bu dönemde yeni Müslüman olan Karahanlı Türklerinden Yusuf Has Hacip, Kutadgu Bilig (Kutlu bilgiler ya da mutluluk veren bilgiler), Kaşgarlı Mahmud da Divan-ü Lügati't-Türk adlı Türkçe eserler yazdılar. Günümüze ulaşmayan diğer birçok eserlerin sayesinde Türkçe, kendini İslam Dünyasına edebi dil olarak kabul ettirdi. (Demek ki, Arapça'nın karşısında tutunan dil, üstün bir kültürün simgesi zannedilen Farsça değil, Türkçe olmuştur.) Bu olaylar Müslümanlığı, Araplara ve Arapça'ya mahsus olmaktan kurtardı. Çünkü o dönemde, İran'da Arapça'nın hakim olmasından başka, mimarisinde de tamamen Arap planı uygulanıyordu. **Türkler, İslamiyet'in evrensel bir din olması için böylece ilk adımı attılar.**

Türklerin dine karşı merakları, hükümdar sohbetleri dahil her yerde tartışmaları, dine bakışı geliştirdi. Kendi yapılarına göre dinde anlayış geliştirdiler. Semerkant doğumlu Türk asıllı Ebu Mansur Maturidinin geliştirdiği kelâm mezhebi, Türklerin Arap etkisinde kalmadan Müslümanlığı yorumlamalarını kolaylaştırdı. Bu mezhep konusunda kitabın Türklerin İstanbul'u Fethi bölümünde daha geniş bilgi verilecektir.

Savaşçılık özellikleri, İslamiyet'le birlikte "gazilik" ve "şehitlik" düşüncelerini oluşturdu. Türkler Müslümanlığı diğer birçok milletlere yaydılar. Afganistan, Pakistan, Bengaldeş, Hindistan'ın kuzey kısmı, Gürcü, Boşnak, Arnavut vb. milletlerin Müslüman olmalarında Türklerin aracılığı vardır. Böylece İslamiyet sadece Arapların dini olmaktan çıktı.

İlginç olan, Halifeliğin Türklere geçmesinden sonra, Avrupa'daki başka milletlerden Müslümanlığı kabul eden olmamasıdır. Arnavutlar II. Murat, Boşnaklar ise Fatih Sultan Mehmet döneminde Müslüman oldular. Eğer Kanuni Sultan Süleyman döneminde, İlayi Kelimetullah anlayışına farklı yönde ağırlık verilse idi, Macarlar ve Gök-Oğuz Türklerine İslamiyet'in tanıtımı için yeterince gayret edilebilirdi. Bu iki millet de, Arnavutlar ve Boşnaklara nazaran Türklerle akraba idiler. **Macarların Müslüman olması, Avrupa'nın kaderini etkileyebilirdi.** Çünkü o dönemde Macarlar Avrupa'nın kalesi sayılırdı. Nitekim Osmanlılar, onlarla boğuşmaya başlayınca daha ileriye gidemediler.

Karahanlılardan itibaren kitleler halinde Müslüman olan Türkler, Orta Asya'dan Anadolu'ya geçerken, Araplarla ciddi anlamda muhatap olmadılar. Daha çok Farslarla bir arada oldular. Bu nedenle, başlangıçta Arapların etkisinde kalmadılar. Daha önce Müslüman olan Türk gurupları için Maturidi gibi düşünürler önderlik yaparak, İslamiyete gerçekçi Türk anlayışının girmesini sağlamışlardı. Şimdi ise Hoca Ahmed Yesevi gibi dini önderler (erenler), halk üzerinde etkili olarak, Müslümanlıkla birlikte Arap kültürünün alınmaması için uğraş verdiler. Eserlerini Türkçe yazdılar. Hoca Ahmed Yesevi'nin dergâhında, kadınlar da vardı. Yetiştirdiği öğrencileri ise dini bilgileri kuvvetli, kendileri dürüst ve insancıldılar. Bütün bu özelliklerinin yanında, mesleklerinde çok iyi olan uzmanlar olarak yetiştiriliyorlardı. Gittikleri yerlerde önce uzmanlıkları, ustalıkları ve dürüstlükleriyle kendilerini, içinde yaşadıkları topluma kabul ettiriyorlardı. Çevrelerinde sevmeye, aranılmaya başladıktan sonra, dini öğretmeye çalışıyorlardı.

Divan-ı Hikmet adlı kitabı bulunan Hoca Ahmed Yesevi şiirlerini hece vezni ve halk edebiyatı nazım biçimlerine bağlı kalarak yazdı. (Zaten eski dönemlerde yazılı anlatım dili nesir değil şiirdi.) Şiirleri ve söylevleri halk tarafından kolayca anlaşıldığından gerek Orta Asya'da ve gerekse Anadolu'da asırlarca dilden dile dolaştı. Ayrıca en çok öğrenciye (mürid) sahip dini liderdi. Bu nedenle Türklerin, Arap kültürünü en az almalarında ve Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli bir rol oynadı.

Hoca Ahmed Yesevi ve çağdaşlarının yaptıkları yorumların etkisi, Fatih Sultan Mehmet dönemindeki ulemanın İmam Gazali tarafını tutması ve Yavuz Sultan Selim'in hilafeti İstanbul'a getirmesine kadar azalarak da olsa sürdü.

Türklerin özelliklerinden biri olan dinlere karşı merak duygusu, Müslümanlığın kabulünden bir süre sonra İslamiyet'in yorumlanmasına karşı merak şekline dönüştü. Müslümanlığın getirdiği yeni yorumlar ve heyecanla Türklerde bir çok bilim adamı yetişmeye başladı. Türkistan'ın Yangı ya da Otrar (bu bölgeye Farslar Farab diyorlardı) şehrinde doğan Farabi-Ebu Nasır Muhammed(870-950), ilk Türk filozofudur. Platon ve Aristoteles'i çok güzel inceleyerek onların savunduğu "idea"ların

Yazıların bütün hakları *İsmail Hakkı Küpçü*'ye aittir

www.ihkupcu.com

kaynaklarını Kur'an'dan anlatılanlarla bağdaştırmış ve insanlara mutluluğun yollarını anlatmaya çalışmış ünlü bir filozoftur. El-Biruni (973-1051), Nasreddin Tusi (1201-1274) ve Uluğbey-Muhammed Turgay-(1394-1449) **gibi Türk bilim adamlarının ilme yaptıkları önemli katkıları unutmayan NASA yetkilileri, bu üç alimin adlarını Ay'daki üç kratere verdi.** Yine bu dönemde yetişen İbni Sina'nın (980-1037) tıp alanındaki başarıları bilinmektedir. Hilafetin Türklere geçerek etkisini göstermesine kadar Türklere çok sayıda ilim ve fikir adamı yetişmiştir.(Bu dönemlerde kültür olarak Türklere daha üstün olduğu iddia edilen Çin'de bu ayarlarda bilim adamı yetişmemiştir. IX. Yüzyılın sonlarında Çin'de matbaanın kullanılması bilimdeki ileriliği göstermemektedir. **Çin'deki bu gibi gelişmeler deneysel nitelikli teknikle sınırlı kaldı. Bilimsel gelişme sağlanamadı.)**

Müslümanlığın getirdiği yeniliklerden birisi de, Türklerin geçmiş tarihlerinde sadece Tabgaçlarda görülen bilim ve sanat koruyuculuğu sevgisinin, bütün Türk boylarında görülmeye başlamasıdır. **Türklerin İslamiyet'ten kazançları olduğu gibi, Müslüman ülkelerin ve insanların da Türklere kazançları oldu. Yani etkileşme karşılıklı oldu.** (Türklerin Müslümanlığa getirdikleri yorumlara ve yaşayış tarzlarına, günümüz dünyasının ihtiyacı geçmişten daha fazladır.)